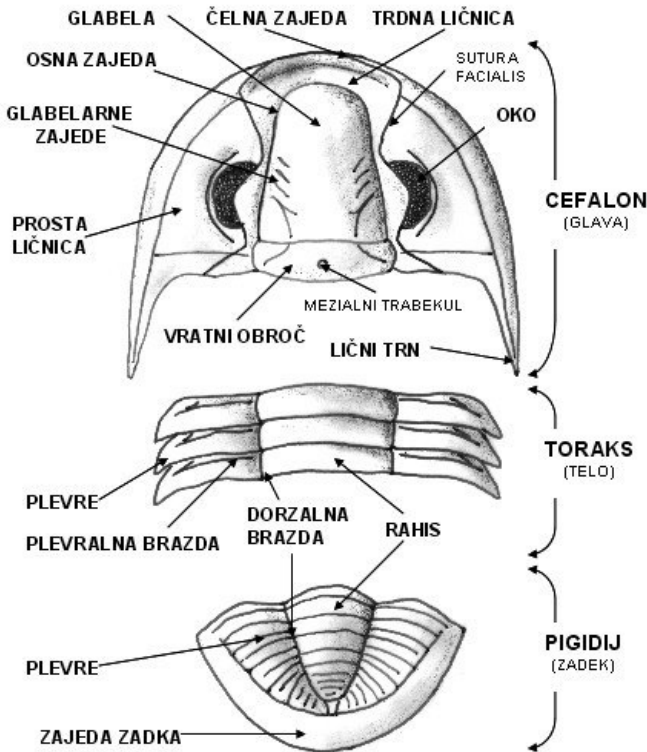

TRILOBITI (TRILOBITA)

NA KRATKO O ZGRADBI IN SISTEMATIKI

Paleozoik bi lahko poimenovali tudi dobo trilobitov, čeprav je bila njihova največja pestrost med kambrijem in devonom. Izmed več kot 1500 rodovi (nad 50.000 vrst) spadajo trilobiti med boljše poznane fosile, če ne med najboljše. Dobro ohranjenost jim je omogočil hitinasti oklep (mineraliziran). Oklepi trilobitov so se razvijali in se prilagajali okolju in načinu življenja, tako da srečamo zelo enostavne oklepe vse do bodičastih in koničastih oklepov z raznimi trni in izrastki.

Trilobitovo telo je sestavljeno iz treh delov (vzdolžno); glave (cefalon), telesa (toraks) in zadka (pigidij), in vse te dele lahko razdelimo (prečno) se na tri krpe (glej sliko 1.).

slika 1.: Trilobit - zgradba (zgornja stran)
(risba: M. Križnar)

Glavne značilnosti posameznih rodov in vrst so večinoma v zgradbi cefalona (glave) in pigidija (zadka), ki se po odmrtnju ne razpadejo tako hitro kot nekateri drugi deli telesa.

Trilobite delimo v devet (9) redov od primitivnih agnostid (red Agnostida) in vse do proetid (red Proetida), katerih nekaj predstavnikov imamo tudi v Sloveniji, iz devonskih, karbonskih in permskih plasti. Najstarejši slovenski trilobit pa je bil najden pri Podlipoglavu v kamnini silurske starosti.

V zadnjem času so paleontologi kar nekaj časa posvetili tej skupini zato je prišlo tudi do nekaterih sprememb. Tako so na primer leta 2002 uvedli nov red Harpetida. Spodaj navajam sistematiko povzeto po Treatise on Invertebrate Paleontology (dodelani zadnji izdaji).

Razred Trilobita Walch, 1771

Red Agnostida Slater, 1864 – (podreda: Agnostina in podred Eodiscina)

Značilnosti: majhni trilobiti, dolgi le nekaj milimetrov, glava in zadek enako velika, slepi, brez suture, telo ima samo 2 ali 3 segmente.

Glavni rodovi: Agnostus (slika 2.), Aspidagnostus, Peronaspis, Eodiscus,

Acidiscus.

Obdobje: od spodnjega kambrija do zgornjega ordovicija.

Red Redlichiida Richter, 1933 – (podreda: Olenellina in Redlichiina)

Značilnosti: eni prvih trilobitob, z veliko glavo in ličnim trnom, mnogoštevilni in bodičastino telesnimi segmenti, zadek majhen, oči velike.

Glavni rodovi: Olenellus, Paradoxides (slika 2.), Emuella, Redlichia,

Archaeaspis, Holmia (slika 2).

Obdobje: od spodnjega kambrija do srednjega kambrija.

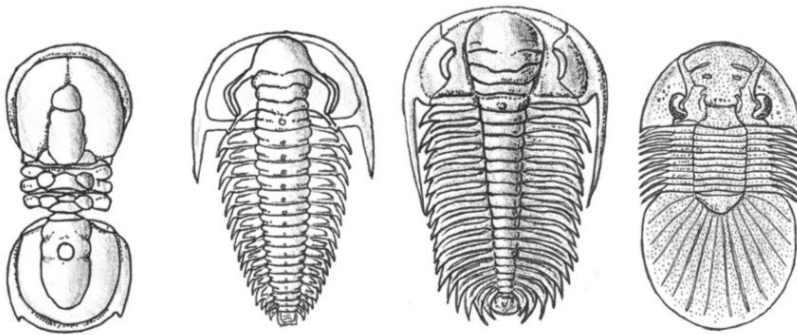
Red Corynexochida Kobayashi, 1935 – (podredi: Corynexochina, Illaenina, Leiostegiina)

Značilnosti: srednjeveliki trilobiti, telo z 7-8 segmenti s konicami, glava običajno velika z dolgo glabelo, zadek pri nekaterih velik (Illaenina).

Glavni rodovi: Corynexochina, Illaenus, Scutellum (slika 2.), Hardia,

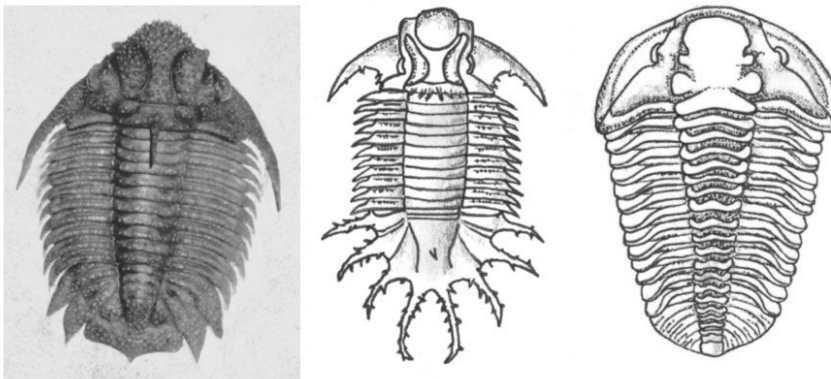
Olenoides.

Obdobje: od spodnjega kambrija do srednjega devona.

slika 2.: Trilobiti iz redov Agnostida, Redlichiida, Corynexochida:
rodovi: Agnostus, Holmia, Paradoxides, Scutellum
(iz leve proti desni)

Red Lichida Moore, 1959 (podredi: Lichoidea, Odontopleuridea, Dameselloidea)
 Značilnosti: močno ornamentiran in bodičast oklep, glabela velika in široka, 8 – 13 segmentov telesa z dolbimi konicami, zadek velik do majhen.
 Glavni rodovi: Hoplolichas (slika 3.), Terataspis (slika 3.), Acidaspis, Odontopleura, Damessella, Selenopeltes.
 Obdobje: od spodnjega ordovicija do zgornjega devona.

slika 3.: Trilobiti iz redov Lichida in Phacopida:
rodovi: Hoplolichas, Terataspis, Calymene
(iz leve proti desni)

Red Phacopida Salter, 1864 (podredi: Calymenina, Phacopina, Cheirurina)
 Značilnosti: zelo variabilna skupina, zadek majhen, močno ornamentirani segmenti (Cheirurina), telo z 8-19 segmenti, osebki veliki do 30 cm.
 Glavni rodovi: Calymene (slika 3.), Dianops, Phacops, Dalmanitina, Dalmanites, Acaste, Encrinurus, Cheirus.

V Sloveniji: *Phacops cf. fecundus* (zgornji devon, Jezersko)
Obdobje: od spodnjega ordovicija do zgornjega devona.

Red Proetida Fortey & Owens, 1975 (podredi: Proetoidea, Aulacopleuroidea, Bathyuroidea)

Značilnosti: majhni trilobiti, glabela velika, dobro razvita, običajno z ličnim trnom, oči velike, telo z 8-22 segmenti (povp. 10 segmentov), zadek majhen so srednje velik.

Glavni rodovi: *Cummingela*, *Paladin*, *Neoproetus*, *Phillipsia* (slika 4.), *Aulacopleura*, *Dimeropyge*, *Bathyurus*.

V Sloveniji: *Prionopeltis* (silur, Podlipoglav), rodovi *Brachymetopus*, *Paladin*, *Pseudophillipsia*, *Cummingela*, *Bedicella*, *Neogriffithides*, *Paraphillipsia*, *Ditomopyge*, *Loeipyge* (zg. karbon do zg. perma, Karavanke, Žažar)

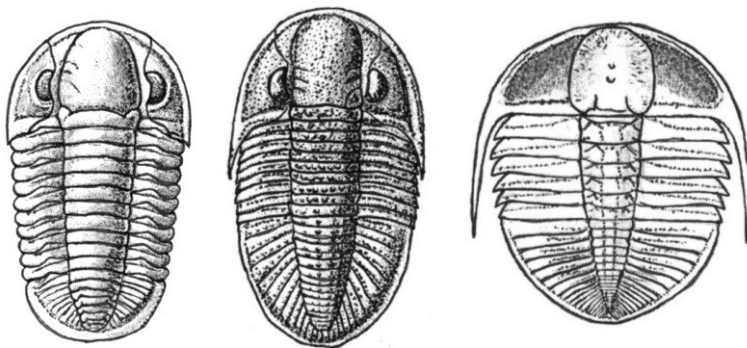
Obdobje: od spodnjega ordovicija do zgornjega perma.

Red Asaphida Salter, 1864

Značilnosti: velika in morfološka pestra skupina, telo sestavljeno iz 5-12 segmentov, pri nekaterih rodovih glava široka z ličnimi trni, zadek običajno majhen.

Glavni rodovi: *Anomocare*, *Asaphus*, *Dionide* (slika 4.), *Dikelocephalus*, *Remopleurides*, *Cyclopyge*, *Trinucleus*.

Obdobje: od srednjega kambrija do srednjega silurja.

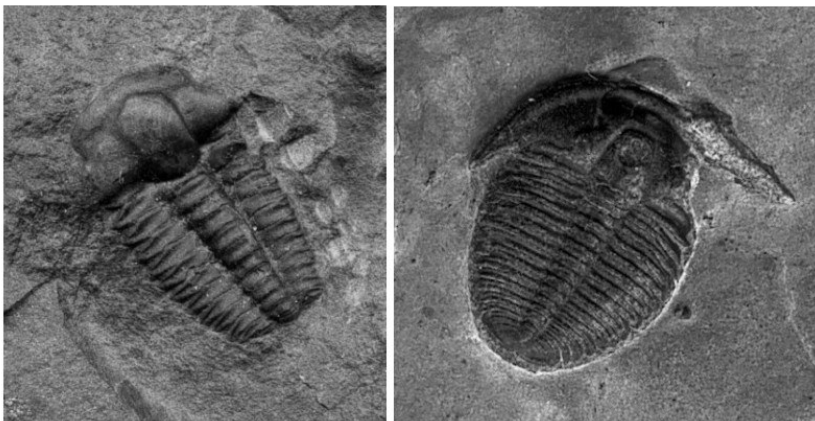
slika 4.: Trilobiti iz redov Proetida in Asaphida:
rodovi: Proetus, Phillipsia, Dionide
(iz leve proti desni)

Red Ptychopariida (podredi: Ptychopariina in Olenina)

Značilnosti: velika raznolika skupina, glabela enostavna z ravnimi glabelarnimi zajedami, telo z 8-12 segmenti (maks. 24 segmentov), zadek običajno majhen.

Glavni rodovi: *Ellipsocephalus* (slika 5.), *Ptychoparia*, *Jincella*, *Conocoryphe*, *Olenus*, *Peltura*, *Elrathia* (slika 5.)

Obdobje: od spodnjega kambrija do zgornjega ordovicija.

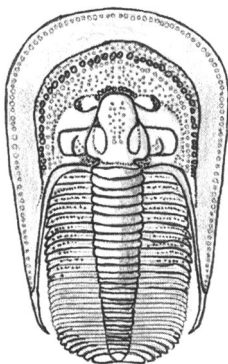
slika 5.: Trilobita rodu *Ellipsocephalus* (levo) in *Elrathia* (desno) iz reda Ptychopariida.

Red Harpetida Ebach & McNemara, 2002 (podred: Harpina)

Značilnosti: majhni trilobiti, glava močna ovalna z močnimi in širokimi ličnimi trni, telo iz 12 segmentov (povp.), zadek majhen.

Glavni rodovi: Harpes (slika 6.), Harpides, Entomaspis.

Obdobje: od zgornjega kambrija do zgornjega devona.

slika 6.: Trilobit rodu *Harpes*
(vse skice in slike: M. Križnar)

Za natančnejše opise in določevanje rodov ali vrst si poslužujte nekaterih učbenikov in knjig o tej zanimivi skupini fosilov.

Napisal in pripravil: Matija Križnar